

Esko Rajala: Lintueloa Pennalanlahdella (Kuurtanes-Seuran Joulu 2004)

Käsikirjoitus (julkaistu)

LINTUELOA PENNALANLAHDELLA

Pennalanlahti on Kuortaneenjärven eteläisin osa, missä Lapuanjoki laskee järveen. Jokisuulle tyypillisesti lahteen on muodostunut suisto (delta) virtauksen hidastuessa ja joen mukanaan tuoman aineksen laskeutuessa pohjaan. Pennalanlahti toimii eräänlaisena suodattimena, johon pysähtyy suuri osa Lapuanjoen virtauksen mukana järveen tulevasta kiinteästä aineksesta ja ravinteistakin. Lahti on matala. Veden korkeus vaihtelee metrin molemmin puolin normaaliveden aikana. Kasvillisuus on vallannut alaa rannoilla, ja pieniä järvikaislasaarekkeitä on syntynyt myös keskelle lahtea. Suistolle tyypillisesti veden virtauskohta järveen voi muuttua. Nykyiseltä kohdalta vesi on virrannut järveen ainakin 1950-luvulta alkaen. Se käy ilmi peruskarttalehdeltä, joka on painettu vuonna 1962, ja joka perustuu vuonna 1957 otettuun ilmakehuun.

Keväisen sulan elämän kuhinaa

Varhaisina keväinä jo maaliskuun puolella, mutta useimmiten huhtikuussa sula alkaa muodostua jokisuusta lähtien. Lumen sulaessa virtaus lisääntyy ja sen voimasta sula-alue etenee aluksi kapeana kiilana Lapuanjoen virtauskohdan suunnassa järven länsirantaa kohti. Yleensä huhtikuun loppupuolella veden noustessa jään päällekin sula laajenee nopeasti rannoille asti.

Sula vetää ensimmäisiä muuttavia vesilintuja puoleensa. Onhan se pitkällä matkalla etelästä tultaessa Lapuanjokilaaksossa tai -laaksoon lentävien lintujen matkareitillä ensimmäinen sulapaikka.

Sulan ensimmäiset lintulajit ovat telkkä, laulujoutsen ja isokoskelo. Samoihin aikoihin jään reunalla voi nähdä ylväsryhtisen harmaalokin. Pian tulevat myös ensimmäiset sinisorsat. Huhtikuun puolenvälin tietämissä sula voi olla vasta kapea rako ehkä km:n matkalla, mutta täynnä siivekästä elämää. Vesilintulajit ilmestyvät siihen kukin lajinsa mukaisessa aikataulussa. Kiihkeimmillään sulan lintuelämä on useimpina keväinä juuri ennen vappua. Illan hämärtyessä sadat naurulokit lentävät komeina laivueina eri suunnilta päivän ruokamailta jään reunalle yöpymään. Joukossa voi nähdä toistasataa kalalokkia ja muutamia isoja harmaalokkeja. Vedessä kelluu lukuisia vesilintuja, osa nuokkuu jäällä, ja jotkut seilaavat hyvän matkaa jäälautalla. Yhtäkkiä koko lokkiparvi kohahtaa jotain säikähtäneenä kirkuvaksi ja kailottavaksi pilveksi laskeutuen kuitenkin pian samoille sijoille.

Yleensä toukokuun alkupuolella lahti on vapautunut kokonaan jäästä ja siellä kelluu yhä satoja lintuja.

Yhteensä lahdella on 17 kevään aikana tavattu 61 lintulajia (taulukko 1). Keväällä Pennalanlahden kautta muuttavien lintujen yksilömäärä on useita tuhansia. Naurulokki on kevään ylivoimaisesti runsaslukuisin laji. Enimmillään niitä laskettiin keväällä 2004, jolloin sulan reunalla yöpyi 1670 kirkujaa.

Merilokki, mustalintu, merihanhi, harmaahaikara, lapasotka, meriharakka, kyhmyjoutsen, pikkujoutsen, harmaasorsa ja räyskä ovat harvinaisimmat keväisellä Pennalanlahdella tavatut lintulajit.

Pennalanlahtea voidaan pitää ainakin maakunnallisesti merkittävänä kevätmuuton aikaisena levähdysalueena. Monet seikat houkuttelevat lintuja.

Matala, rehevöitynyt, ravinteinen sula , johon tulvavesi vielä tuo antimiaan, on tietysti tärkeä ruokailualue, Erityisesti matala vesi suosii ns. puolisuokeltajia (laulujoutsen, sinisorsa, tavi, haapana, jouhisorsa), jotka ottavat ravinnon itsensä keikauttamalla läheltä pintaa, mutta myös ns. kokosuokeltajat (silkkiuikku, isokoskelo, tukkasotka, uivelo, punasotka, telkkä) löytävät vedestä ja pohjalta ravintoa. Lokit etsivät syötävää jään reunalta.

Sula ja sulan reuna on turvallinen yöpymispaikka. Nauru- kala- ja harmaalokit, metsähanhet, töyhtöhyypät ja kuovit ruokailevat valoisana aikana muualla (esim. pelloilla), mutta asettuvat Pennalanlahdelle yöpymään.

Pesimälinnustossa harvinaisuuksiakin

Pennalanlahden pesimälinnusto laskettiin vuonna 2003 (taulukko 2). Lahdella pesii monipuolinen vesilinnusto. Laskennassa havaittiin yhteensä 19 vesilintuparia ja 37 ranta- ja kosteikkolintuparia. Haapana, lapasorsa, heinätavi ja silkkiuikku ovat rehevän lintuveden tyyppilajeja. Kuortaneenjärven eteläosan itäranta Lapuanjokisuulta Kaarankajokisuulle (eli varsinainen Pennalanlahti) on selvästi paras lintujen pesimäalue. Tämä johtuu paitsi sopivasta saarekkeisesta pesimämaastosta erityisesti siitä, että alue on rauhallinen. Oikeastaan koko Kuortaneenjärvellä se on ainoa sopukka, missä ihmisen toimintaa ei ole rannassa. Ruskosuohaukka, kurki, heinätavi, kaikki tavit ja haapanat, sinisorsa- ja lapasorsapari pesivät juuri tässä perukassa. Ruskosuohaukkaa voidaan pitää harvinaisuutena, mutta myös kurki, heinätavi, haapana ja lapasorsa ovat suojellisesti arvokkaita lajeja.

Laulujoutsenpari on pitänyt Pennalanlahtea reviirinään vuodesta 1989 alkaen, mutta vasta kesällä 2004 pari rakensi pesän, ja heinäkuun alkupuolella munista kuoriutui 6 uutta kansallislintua. Ruskosuohaukka on toistaiseksi pesinyt vain vuonna 2003, vaikka saalisteleva lintu on havaittu jo aikaisemmin ja myös kesällä 2004. Uutena lajina nokikana pesi todennäköisesti kesällä 2004. Kaulushaikaran kumeaa puhaltelua kuultiin ensimmäisen kerran toukokuun lopulla ja kesäkuun alussa 2004, joten tämänkin harvinaisen, mutta pohjoiseen levittäytyvän lajin pesintä on jatkossa mahdollista.

Viivyttelyä jäätymiseen asti

Syksyn ensimmäiset muuttajat lahdella ovat kahlaajia (liro, valkoviklo, mustaviklo), jotka lähtevät muuttomatkalalle jo heinä-elokuussa. Laulujoutsen ja sinisorsa ovat viimeisiä, jotka sinnittelevät vielä sulassa, joka ei juuri ole lintujen kokoa suurempi. Myöhäisinä syksyinä lintuja on sulassa vielä joulukuussa.

Isokoskelo on runsain laji. Joinakin syksyinä lahdella kalastelee jopa satapäisiä parvia. Arktiselta alueelta tulevia vesilintuja pysähtyy lahdelle tankkaamaan lähes joka syksy. Tällaisia lajeja ovat mm. mustalintu, alli, uivelo, pilkkasiipi, lapasotka, merimetso ja sepelhanhi. Muita merkittäviä harvinaisia lahdella tavattuja syysmuuttajia ovat harmaahaikara, ruskosuohaukka, räyskä ja merihanhi.

Yhteensä lahdella on tavattu 16 syksyn aikana 52 lintulajia (taulukko 3). Vuosittain lahdella viivähtää reilusti toista tuhatta siivekstä.

Lintutornista näkee hyvin

Kuortaneen kalastusseura on rakentanut talkootyönä lintutornin Majantien päähän Kaarankajokisuulle osana venesatamahanketta. Torni valmistui syksyllä 2003. Sieltä on hyvät näkymät Pennalanlahdelle. Lintujen elämää voi seurata siivekkäitä häiritsemättä. Otollisin aika on huhtikuun puolenvälin tienoilta toukokuun alkuun.

Lähteet:

Rajala, E. 1998: Kuortaneenjärven Pennalanlahden luonnosta, erityisesti linnustosta. – Saukonjälki 4: 20–23, 29.

Rajala, E. 2003: Kuortaneenjärven Pennalanlahden pesimälinnusto vuonna 2003. – Saukonjälki 7: 8–11.

Esko Rajala

Taulukko 1. Pennalanlahdella kevätmuuton aikana levähtävät linnut. Lajin suurin havaittu yksilömäärä yhtenä päivänä vuosina 1988–2004.

Naurulokki	1670
Tavi	315
Sinisorsa	240
Pikkulokki	150
Telkkä	119
Kalalokki	116
Kuovi	91
Haapana	80
Laulujoutsen	73
Metsähanhi	68
Tukkasotka	66
Varis	55
Västäräkki	50
Suokukko	50
Naakka	50
Mustalintu	49
Harmaalokki	48
Töyhtöhyppä	41
Isokoskelo	34
Jouhisorsa	32
Uivelo	25
Silkkiuikku	20
Nokikana	15
Liro	10
Punasotka	8
Kanadanhanhi	8

Lapasorsa	6
Lapasotka	5
Valkoviklo	4
Kuikka	3
Kapustarinta	3
Mustakurkku-uikku	3
Härkälintu	3
Mustavaris	3
Pajusirkku	3
Tukkakoskelo	3
Kalatiira	2
Selkälokki	2
Rantasipi	2
Kurki	2
Merihanhi	2
Heinätavi	2
Harmaahaikara	2
Meriharakka	2
Merilokki	2
Metsäviklo	1
Sääski	1
Ruokokerttunen	1
Niittykirvinen	1
Tylli	1
Taivaanvuohi	1
Pikkutylli	1
Ruskosuohaukka	1
Kyhmyjoutsen	1
Pikkujoutsen	1
Harmaasorsa	1
Räyskä	1
Kaakkuri	1
Punajalkaviklo	1
Sinisuohaukka	1
Kanahaukka	1

Taulukko 2. Pennalanlahden pesimälinnuston laskenta vuonna 2003. Tutkimusalueena Kuortaneenjärven koko eteläosa. Pohjoisrajana itäpuolella Kaarankajokisuu ja länsipuolella Saunaniemi. Pinta-ala 50 ha.

Vesilinnut

Tavi	4 paria
Lapasorsa	3 "
Telkkä	3 "
Haapana	3 "
Sinisorsa	2 "
Silkkuiukku	2 "
Heinätavi	1 "

Tukkakoskelo 1 "

Yhteensä 19 paria

Ranta- ja kosteikkolajit

Ruokokerttunen 16 paria

Pajusirkku 14 "

Taivaanvuohi 3 "

Rantasipi 2 "

Ruskosuohaukka 1 "

Kurki 1 "

Yhteensä 37 paria

Taulukko 3. Pennalanlahdella syksyisin levähtävät linnut. Suurin yhtenä päivänä havaittu yksilömäärä vuosina 1988–2003.

Haarapääsky	400
Isokoskelo	280
Keltavästäräkki	187
Laulujoutsen	112
Tilhi	70
Haapana	70
Pilkkasiipi	56
Sinisorsa	55
Naurulokki	50
Viherpeippo	50
Alli	45
Mustalintu	31
Rantasipi	30
Lapasotka	28
Västäräkki	27
Tavi	25
Kalalokki	20
Telkkä	16
Tukkasotka	12
Liro	10
Kanadanhanhi	9
Silkkuiikku	7
Sääksi	4
Kalatiira	4
Nokikana	4
Harmaahaikara	3
Uivelo	3
Merimetso	3
Suokukko	3
Harmaalokki	2
Metsäviklo	2

Kuikka	2
Suosirri	2
Pulmunen	2
Valkoviklo	2
Räyskä	2
Merihanhi	2
Räystäspääsky	2
Ruskosuohaukka	1
Taivaanvuohi	1
Mustaviklo	1
Punajalkaviklo	1
Lapinsirri	1
Sinisuohaukka	1
Sepelhanhi	1
Tukkakoskelo	1
Jouhisorsa	1
Varpushaukka	1
Korppi	1
Kanahaukka	1
Törmäpääsky	1
Koskikara	1

Valokuvat:

///Lapuanjokisuu.jpg tai 0624.jpg/// Lapuanjokisuu Kuortaneenjärven eteläosassa kuvattuna Haavistontien sillalta 13.4.2003. Lapuanjoen virtauskohta kääntyy vasemmalle kohti Länsirantaa. Varsinainen Pennalanlahti jää kuvassa oikealle.

///Podcri1a.jpg tai Pdcir1.jpg/// Silkkiuikun pesintä alkaa, kun järvikorte tuskin ylettyy veden pintaan. Kuvattu 26.5.2004. Muutaman päivän kuluttua pesä ja hautova lintu piiloutuu kasvillisuuteen täysin.

///4038a.jpg tai 4038.jpg/// Laulujoutsenen pesäkeosta Pennalanlahdella löytyi 6 kuoriutuneen munan kalvot 11.7.2004. Poikaset ovat jättäneet pesän pari päivää aikaisemmin.

///ardcinR2.jpg tai ardcinR2a.jpg/// Harmaahaikara on nykyään jokasyksyinen vieras Kuortaneenjärvellä.